

درس دوم: سازه‌ها و عوامل تاثیرگذار در شعر فارسی

عاطفه

اساسی‌ترین عامل پیدایی شعر، عاطفه است. حالت‌هایی چون اندوه، شادی، امید، یأس، حیرت، تعجب و ... نمودهای عاطفه‌اند. که شاعر می‌کوشد آنها را به دیگران انتقال دهد.

وزن

- ۱- پس از عاطفه مهم‌ترین و مؤثرترین عامل، «وزن» است؛
- ۲- بدون وزن، کمتر می‌توان عواطف را برانگیخت؛
- ۳- انتظاری که آدمی از شعر دارد، این است که بتواند آن را زمزمه کند؛
- ۴- علت اینکه شعر را بیشتر از نثر می‌خوانند، شوق به زمزمه و آوازخوانی است؛
- ۵- وزن در شعر، جنبه تزیینی ندارد؛
- ۶- وزن در شعر جزء طبیعت شعر است؛
- ۷- برای نشان دادن عواطف، نمی‌توان از وزن چشم پوشید؛
- ۸- وزن یکی از مهم‌ترین ارکان شعر است؛
- ۹- اهمیت وزن نشان می‌دهد که گو شنوازی و خوش‌آهنگی سخن چه تأثیری بر انسان دارد؛
- ۱۰- بیشتر کتا بهای مقدس نیز از کشش و جاذبه آهنگ و کلام موزون، بهره گرفته‌اند؛
- ۱۱- وزن، ادراکی است که از احساس نظم حاصل می‌شود.
- ۱۲- وزن، امری حسّی است؛
- ۱۳- وزن بیرون از ذهن کسی که آن را در می‌یابد، وجود ندارد؛
- ۱۴- وسیله ادراک وزن، حواس ما است.

تأثیر وزن و آهنگ در انتقال احساس و عاطفه

شاعر برای انتقال عاطفه خود به دیگران از زبان کمک می‌گیرد. واژه‌هایی را انتخاب می‌کند که با قرار گرفتن در کنار هم، آهنگی خاص را پدید بیاورند؛

وزن و آهنگ، به انتقال بهتر احساس و عاطفه کمک می‌کند.

وزن و آهنگ باید با محتوا هماهنگ باشد.

شعر و موسیقی هر دو برای برانگیختن حس و حال عاطفی به کار می‌روند.

تناسب و همسویی وزن و عاطفه، بر قدرت اثرگذاری سخن می‌افزاید.

هماهنگی وزن و محتوا

۱- وزن ضربی و شاد و طرب‌انگیز: حس شادی و نشاط را منتقل می‌کند.

ما همه چشمیم و تو نور ای صنم	چشم بد از روی تو دور ای صنم
تا به کرم خرده‌نگیری؛ که من	غایبم از ذوق حضور ای صنم « سعدی »

۲- وزن و آهنگ کوبنده و کوتاه: بار حماسی فضای شعر را غنی تر می‌سازد؛

زمین آمد از سُم اسپان به جوش	به ابر اندر آمد فغان و خروش
چو برخاست از دشت گرد سپاه	کس آمد بر رستم از دیدگاه
بر آمد خروش سپاه از دو روی	جهان شد پر از مردم جنگجوی « فردوسی »

۳- وزن سنگین و غم‌انگیز: حس غم و اندوه را منتقل می‌کند.

بر سر زدند از آلم زاده بتول	تنها همین نه مریم و هاجر، که ساره هم
بستند راه مهلت او از چهار سو	تنها نه راه مهلت او، راه چاره هم « فدایی مازندرانی »

۴- وزن آرام و نرم و لطیف: حس پند و اندرز را منتقل می‌کند.

دیو پیش توست پیدا، زو حذر بایدت کرد	چند نالی تو چو دیوانه ز دیو ناپدید
برگزین از کارها پاکیزگی و خوی نیک	کز همه دنیا گزین خلق دنیا این گزید « ناصر خسرو »

لحن

توجه به فضای عاطفی و آهنگ متن، سبب کشف لحن می‌شود.

تشخیص لحن مناسب هر متن، خواندن را دلنشین تر و درک محتوا را آسان تر می‌سازد.

سوال های متن درس دوم - سازه ها و عوامل تاثیر گذار در شعر فارسی (علوم و فنون ۱)

۱- کارکرد شعر و موسیقی چیست؟

پاسخ: شعر و موسیقی هر دو برای برانگیختن حس و حال عاطفی به کار می‌روند.